

Institutt for matematiske fag

Eksamensoppgave i TMA4320 Introduksjon til vitenskapelige beregninger
Faglig kontakt under eksamen: Anton Evgrafov Tlf: 4503 0163
Eksamensdato: 30. mai 2017 Eksamenstid (fra–til): 09:00–13:00 Hjelpemiddelkode/Tillatte hjelpemidler: B: Spesifiserte trykte hjelpemidler tillatt:
K. Rottmann: Matematisk formelsamling
Bestemt, enkel kalkulator tillatt.
Målform/språk: bokmål
Antall sider: 9 Antall sider vedlegg: 0
Kontrollert av:

Sign

Dato

Oppgave 1

a) Vi betrakter en likning

$$f(x) = (x-2)(x-1) = 0. (1)$$

Konstruer en fikspunkt iterasjon fra (1), med røttene til f som fikspunkter. Bestem om denne iterasjonen konvergerer lokalt (i nærheten av fikspunkter) mot røttene av f. Hvis ja, bestem også konvergensraten for hver av røttene.

Solution: there are infinitely many possibilities here. For example we could isolate the term 3x in $f(x) = (x-2)(x-1) = x^2 - 3x + 2 = 0$ to obtain a fixed-point iteration

$$x = g(x) = \frac{x^2 + 2}{3}$$
.

By construction 1 = g(1) and 2 = g(2). The absolute values of the derivative |g'(x)| = |2x/3| at the fixed point determine the convergence and its speed. Here we have |g'(1)| = 2/3 < 1, while |g'(2)| = 4/3 > 1. Thus this iteration converges in the vicinity of x = 1 with the rate 2/3, whereas it diverges in the vicinity of x = 2.

The following Python snippet:

produces the output:

Testing near x = 1.0

```
0, xi = 1.230000e+00, |(x\{i\}-x)/(x\{i-1\}-x)| = 7.666667e-01
      1, xi = 1.170967e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 7.433333e-01
      2, xi = 1.123721e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 7.236556e-01
i =
      3, xi = 1.087583e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 7.079070e-01
i =
     4, xi = 1.060946e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.958610e-01
i =
     5, xi = 1.041868e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.869819e-01
i =
      6, xi = 1.028497e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.806228e-01
i =
     7, xi = 1.019268e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.761656e-01
     8, xi = 1.012969e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.730895e-01
i =
i =
     9, xi = 1.008702e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.709898e-01
i = 10, xi = 1.005827e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.695674e-01
i = 11, xi = 1.003896e+00, |(x{i}-x)/(x{i-1}-x)| = 6.686089e-01
dg/dx(x) = 6.666667e-01
```

Testing near x = 2.0

Oppgave 2

- a) Finn polynomene $p_1(x)$, $p_2(x)$ av lavest mulig grad som interpolerer funksjonen $f(x) = \sin(\pi x/6)$ i punktene
  - p_1 : $x_1 = 0$, $x_2 = 3$;
  - p_2 : $x_1 = 0$, $x_2 = 3$, og $x_3 = 1$.

Solution: since we are essentially adding a new interpolation point to obtain p_2 , we could use Newton's divided differences representation of the interpolation polynomial. Thus

$$f[x_1] = 0, \quad f[x_2] = 1, \quad f[x_3] = 1/2,$$

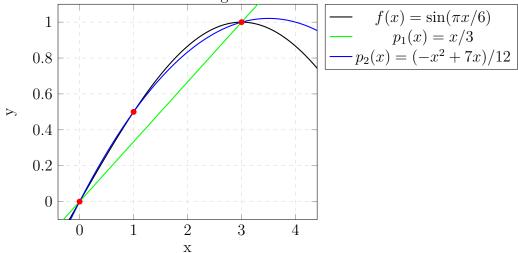
$$f[x_1, x_2] = \frac{1-0}{3-0} = 1/3, \quad f[x_2, x_3] = \frac{1/2-1}{1-3} = 1/4,$$

$$f[x_1, x_2, x_3] = \frac{1/4-1/3}{1-0} = -1/12.$$

As a result we have

$$p_1(x) = 0 + 1/3(x - 0) = x/3,$$

 $p_2(x) = p_1(x) - 1/12(x - 0)(x - 3) = -x^2/12 + 7/12x.$

The results can be seen in the figure below:

Polynomet P(x) av lavest mulig grad som interpolerer en glatt funksjon F(x) i punktene $x_1, \ldots, x_n$ oppfyller følgende feilestimat:

$$F(x) - P(x) = \frac{(x - x_1)\dots(x - x_n)}{n!}F^{(n)}(c),$$
(2)

 $\text{med } c \in [\min\{x, x_1, \dots, x_n\}, \max\{x, x_1, \dots, x_n\}].$

b) Vurder feilen $e = \max_{x \in [0,3]} |f(x) - p_2(x)|$ ut fra (2), hvor f og p_2 er som i a). Du trenger ikke å finne den nøyaktige verdi av e! Bare finn en passende rimelig øverste grense og forklar svaret.

Solution: again, there are many ways of answering this question. In my opinion the simplest estimate is like this:

$$e = \max_{x \in [0,3]} |f(x) - p_2(x)| \le \max_{x \in [0,3]} \frac{|(x-0)(x-3)(x-1)|}{3!} \frac{\pi^3}{6^3} \max_{c \in [0,3]} |-\cos(\pi c/6)|$$

$$\le \frac{3 \cdot 3 \cdot 2}{6} \frac{\pi^3}{6^3} \le 0.431,$$

where I have simply replaced each term $|x - x_i|$ with its largest value on the interval [0,3], and used the fact that $|\cos(\cdot)| \le 1$. This estimate can be further sharpened in several ways¹, but this is not required.

For example, $\max_{x \in [0,3]} |(x-0)(x-3)(x-1)|$ is only ≈ 2.113 and not $3 \cdot 3 \cdot 2 = 18$, as we "computed".

Oppgave 3

a) Beregn en tilnærmelse til integral

$$i = \int_{-1}^{1} \frac{\mathrm{d}x}{x^2 + 1} \tag{3}$$

ved hjelp av trapesregelen basert på 1 og 2 "paneler".

Solution: direct computation. Using one panel, we get

$$i \approx \frac{1 - (-1)}{2} (f(-1) + f(1)) = 1,$$

while for two manels we have

$$i \approx \frac{0 - (-1)}{2} (f(-1) + f(0)) + \frac{1 - 0}{2} (f(0) + f(1)) = 3/2,$$

which seems to get closer to the analytical value $i = \arctan(1) - \arctan(-1) = \pi/2 \approx 1.571$.

b) Feilestimatet for trapesregelen $Q_{[a,b]}f$ med ett panel er gitt av

$$\int_{a}^{b} f(x) dx = Q_{[a,b]} f - \frac{h^{3}}{12} f''(c),$$

der c er et punkt mellom a og b, og h = b - a.

Bruk nå adaptive kvadraturer til å estimere forskjellen $i-Q_{[-1,1]}f$, for $f(x) = 1/(x^2+1)$ og i er gitt av (3). Du kan gjenbruke de numeriske beregningene fra **a**).

Solution: this is a standard technique explained in section 5.4 in the book. Indeed:

$$\int_{-1}^{1} f(x) dx = Q_{[-1,1]} f - \frac{h^3}{12} f''(c)$$

$$\approx Q_{[-1,0]} f + Q_{[0,1]} f - 2 \frac{(h/2)^3}{12} f''(c),$$

where h = 2. Thus

$$\frac{3}{4} \frac{h^3}{12} f''(c) \approx Q_{[-1,1]} f - (Q_{[-1,0]} f + Q_{[0,1]} f) = 1.0 - 1.5 = -\frac{1}{2},$$

and the error

$$i - Q_{[-1,1]}f = -\frac{h^3}{12}f''(c) \approx \frac{4}{3}\frac{1}{2} = \frac{2}{3} \approx 0.67.$$

This estimate is not too far from the real error $i - Q_{[-1,1]}f = \pi/2 - 1 \approx 0.57$.

Oppgave 4 I prosjekt 3 har vi løst en andregrads differensiallikning av type

$$y''(t) = \frac{\alpha}{m} (v(t, y(t)) - y'(t)),$$

$$y(0) = \hat{y}_0,$$

$$y'(0) = \hat{y}_1.$$
(4)

hvor α , m er positive konstanter, v er et gitt funksjon, og $\hat{y}_0$ og $\hat{y}_1$ er kjente begynnelsesverdier. For enkelhets skyld antar vi i denne oppgave at y er en skalar funksjon (og ikke en posisjon med to koordinater, som i prosjektet). Vi definerer også en konstant $k = \alpha/m$.

a) Skriv om likning (4) til et system av to førsteordens differensiallikninger.

Solution: We put z = y', then

$$\begin{pmatrix} y \\ z \end{pmatrix}'(t) = \begin{pmatrix} z(t) \\ k(v(t,y(t)) - z(t)) \end{pmatrix}$$

and

$$\begin{pmatrix} y \\ z \end{pmatrix} (0) = \begin{pmatrix} \hat{y}_0 \\ \hat{y}_1 \end{pmatrix}$$

Vi skal bruke den *implisitte* Euler metoden for å finne den numeriske løsningen til systemet du har funnet i **a**).

b) La $v(t,y) = \sin(y)$, $\hat{y}_0 = \pi/2$, $\hat{y}_1 = 0$, k = 2, h = 0.1. Skriv ned et system av ikke-lineære likninger, som må løses for å finne en tilnærmelse til (y(h), y'(h)).

Solution: The basic idea of the implicit Euler method for solwing an ODE y' = f(t, y) is $(w_{k+1} - w_k)/h = f(t_{k+1}, w_{k+1})$, or $w_{k+1} - hf(t_{k+1}, w_{k+1}) = w_k$. Substituting the right hand side of the system computed in **a**) and other given data we get:

$$\begin{pmatrix} y_1 \\ z_1 \end{pmatrix} - 0.1 \begin{pmatrix} z_1 \\ 2\sin(y_1) - 2z_1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} y_0 \\ z_0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \hat{y}_0 \\ \hat{y}_1 \end{pmatrix}$$

The final system is thus

$$\begin{cases} y_1 - 0.1z_1 = \pi/2\\ 1.2z_1 - 0.2\sin(y_1) = 0 \end{cases}$$

c) Gjør en iterasjon med Newtons metode for systemet du har fått i b). Bruk begynnelsesverdiene $\hat{y}_0 = \pi/2$, $\hat{y}_1 = 0$ som start verdi for Newton iterasjonen.

Solution: Newtons iterasjonen kan skrives som $r_k + J_k(s_{k+1} - s_k) = 0$, where J_k is the Jacobian of the non-linear system evaluated at s_k , and r_k is its residual.

We insert the numbers now:

$$s_0 = \begin{pmatrix} \pi/2 \\ 0 \end{pmatrix},$$

$$r_0 = \begin{pmatrix} \pi/2 - 0.1 \cdot 0 - \pi/2 \\ 1.2 \cdot 0 - 0.2 \sin(\pi/2) - 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ -0.2 \end{pmatrix}$$

$$J_0 = \begin{pmatrix} 1 & -0.1 \\ -0.2 \cos(\pi/2) & 1.2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & -0.1 \\ 0 & 1.2 \end{pmatrix}$$

Solving a small 2×2 system we that after one step of Newton's iteration the approximation to the solution is

$$s_1 = \begin{pmatrix} \pi/2 + 1/60 \\ +1/6 \end{pmatrix}$$

Oppgave 5

a) Beregn LU faktoriseringen (med delvis pivotering) av matrisen

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 4 & 4 \\ 1 & 3 & 1 \\ 2 & 6 & 3 \end{pmatrix}$$

Solution:

$$LU = A = \begin{pmatrix} 1 & 4 & 4 \\ 1 & 3 & 1 \\ 2 & 6 & 3 \end{pmatrix}, \quad P = I = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

Exchange rows 1 and 3 (|2| > |1|):

$$LU = \begin{pmatrix} 2 & 6 & 3 \\ 1 & 3 & 1 \\ 1 & 4 & 4 \end{pmatrix}, \quad P = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

Subtract 1/2 of the row 1 from rows 2 and 3:

$$LU = \begin{pmatrix} 2 & 6 & 3 \\ 0.5 & 0 & -0.5 \\ 0.5 & 1 & 2.5 \end{pmatrix}, \quad P = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

Exchange rows 2 and 3 (|1| > |0|):

$$LU = \begin{pmatrix} 2 & 6 & 3 \\ 0.5 & 1 & 2.5 \\ 0.5 & 0 & -0.5 \end{pmatrix}, \quad P = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

And we are done:

$$L = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0.5 & 1 & 0 \\ 0.5 & 0 & 1 \end{pmatrix}, \quad U = \begin{pmatrix} 2 & 6 & 3 \\ 0 & 1 & 2.5 \\ 0 & 0 & -0.5 \end{pmatrix}, \quad P = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

It is always a good idea to verify the computation: LU = PA.

b) Ved hjelp av beregningene i a), bestem $x \in \mathbb{R}^3$ slik at $Ax = b = [-3, 2, 2]^T$.

Solution: We know that $PAx = LUx = Pb = [2, -3, 2]^T$. Let us put Ux = Pb = [2, -3, 2]y, then Ly = Pb. We find y by solving the lower-triangular system:

$$y_1 = 2$$

 $y_2 = -3 - 0.5y_1 = -4$
 $y_3 = 2 - 0.5y_1 = 1$

Finally, we find x by solving an upper-triangular system Ux = y:

$$x_3 = y_3/(-0.5) = -2$$

 $x_2 = y_2 - 2.5x_3 = -4 + 5 = 1$
 $x_1 = (y_1 - 6x_2 - 3x_3)/2 = (2 - 6 + 6)/2 = 1$.

It is always a good idea to verify the computation: Ax = b.

c) Gitt att $||A^{-1}||_{\infty} = 23$, beregn kondisjonstallet (i ∞ -norm) $\kappa_{\infty}(A)$. Ved hjelp av denne informasjon, beregn en øvre grense på

$$\frac{\|x - \tilde{x}\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}},$$

hvor $A\tilde{x} = \tilde{b} = [-3, 2, 2.5]^{\mathrm{T}}$.

Solution: The condition number $\kappa_{\infty}(A) = ||A||_{\infty} ||A^{-1}||_{\infty} = ||A^{-1}||_{\infty} \max_{i} \sum_{i} |A_{ii}| =$ $23 \max\{9, 5, 11\} = 23 \cdot 11 = 253.$

The condition number tells us how the relative perturbation in the problem data in the worst case can propagate into the relative perturbation of the solution to the problem; namely

$$\frac{\|x - \tilde{x}\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} \le \kappa_{\infty}(A) \frac{\|b - \tilde{b}\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}} = 253 \frac{0.5}{3} \approx 42.1667.$$

In reality, nothing close to this upper bound happens in this case: indeed

$$\frac{\|x - \tilde{x}\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} = 2.$$

How can one derive the upper bound if one does not remember it? We would like to estimate $||x - \tilde{s}||_{\infty}$ from above, and $||x||_{\infty}$ from below (because it is in the denominator):

$$x - \tilde{x} = A^{-1}(b - \tilde{b}) \implies \|x - \tilde{x}\|_{\infty} \le \|A^{-1}\|_{\infty} \|b - \tilde{b}\|_{\infty},$$

$$b = Ax \implies \|b\|_{\infty} \le \|A\|_{\infty} \|x\|_{\infty}.$$

Combining these two inequalities we get

$$\frac{\|x - \tilde{x}\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} \le \|A^{-1}\|_{\infty} \|A\|_{\infty} \frac{\|b - \tilde{b}\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}}.$$